

MIDWOLDA – NEDERLANDS HERVORMDE KERK

De ontginners van het gebied rond Midwolda hebben zich vermoedelijk rond het jaar 1000 in deze streek gevestigd. De oudste sporen die zijn aangetroffen stammen uit de 12e eeuw. Het oorspronkelijke dorp Midwolda lag in een veengebied, ongeveer twee kilometer noordelijker dan het huidige dorp. Vanwege de veelvuldige overstromingen verplaatste men het dorp naar een hoger gelegen zandrug.

In 1994 zijn er opgravingen gedaan door het Biologisch Archeologisch Instituut van de Rijksuniversiteit te Groningen op de restanten van het vroegere kerkhof. Onderzoek wees uit dat er een romaanse kerk heeft gestaan met een lengte van 62 meter. Het was de gemeenschappelijke kerk van Midwolda en Midwolder Hamrik, het latere Nieuwolda. Het aan Johannes de Doper gewijde gebouw stamde uit de 12e eeuw. De kerk werd al lang bij hoog water aan alle kanten door het water omringd met als gevolg dat in 1667 een van de torens is ingestort. Ook het schip was in die tijd reeds bouwvallig. De Groninger Raad besloot dan ook op 9 juli 1668 tot afbraak. Het duurde nog tot 1738 voordat het gebouw daadwerkelijk werd afgebroken. In het begin van de 18e eeuw werd begonnen met de bouw van een nieuwe kerk, merkwaardig genoeg in gotische stijl. Men startte in 1708 met de bouw van een toren met vier geledingen: de eerste, in baksteen gemetselde geleding is vierkant en kaal. Halverwege het kerkdak begint de tweede geleding, eveneens gemetseld en achtkantig. De schuine zijden van deze geleding zijn versterkt met bakstenen pilasters rustend op zandstenen basementen. De basementen, geaccentueerd door siervazen op de hoeken, zorgen voor een geleidelijke overgang van vierkant naar achtkant. De derde en vierde geleding zijn eveneens achtkantig en beiden van hout, waarbij de bovenste geleding bestaat uit een open (achtkantige) lantaarn op een klokvormig koepeldak.

De nieuwe, in 1738 gebouwde kerk is een brede rechthoekige zaalkerk. De kerk was vroeger gedekt met twee zadeldaken, later samengevoegd tot één breed zadeldak. Op de vier hoeken van dit dak zien we forse pinakels als verwijzing naar de vier torens van de oude kerk. De 70 cm dikke muren met tweemaal versneden steunberen en spitsboogvensters geven het gebouw een gotisch karakter. Het classicistische portaal aan de noordkant is van later datum dan in het fronton aangegeven.

De kerk bestaat uit één ruimte: deze is gedekt met in het midden een laag houten tongewelf dat aan de zijkanten wordt geflankeerd door vlakke plafonddelen; het geheel wordt gedragen door lange balken. Vanwege de lengte van de balken en het extra gewicht van het tongewelf is ondersteuning aangebracht in de vorm van zes zuilen met composietkapitelen. Oorspronkelijk waren deze van hout maar de vier buitenste zijn in 1880 vervangen door gietijzeren kolommen. De twee resterende houten zuilen zijn beschilderd met marmerimitatie. De grote korbelen onder de moerbalken zijn beschilderd met cartouches en rolwerk. Bij de laatste restauratie van 1965-'72 is de traditionele kleur ossenbloedrood weer teruggebracht. De preekstoel met zijn rijk versierde kuip en het doophek zijn uit de bouwtijd, in Lodewijk XIV-stijl. De avondmaalstafel is mogelijk het oudste meubelstuk in de kerk (17e eeuw). De overhuifde herenbanken hebben gesneden zijpanelen en de wapens van Johan Hora en Catharina Wolthers. Het orgel is het op één na grootste in de provincie (alleen de Groninger Martinikerk heeft een groter orgel). Hinsz bouwde dit orgel in 1772. In 1972 werd een restauratie uitgevoerd door de orgelmakers Flentrop uit Zaandam. In het jaar 2000 is door de firma Van der Putten aan het orgel gewerkt: de winddruk werd verlaagd en er zijn enkele intonatiecorrecties uitgevoerd.

De kerk, het orgel en de toren zijn tussen 1965 en 1972 volledig gerestaureerd. De toren werd in 2002 opnieuw opgeknapt. De kerk en het orgel ondergingen in 2004 een grote onderhoudsbeurt.